

Lovisa Johansson

PM i politisk teori, Statskunskap A

VT 2023

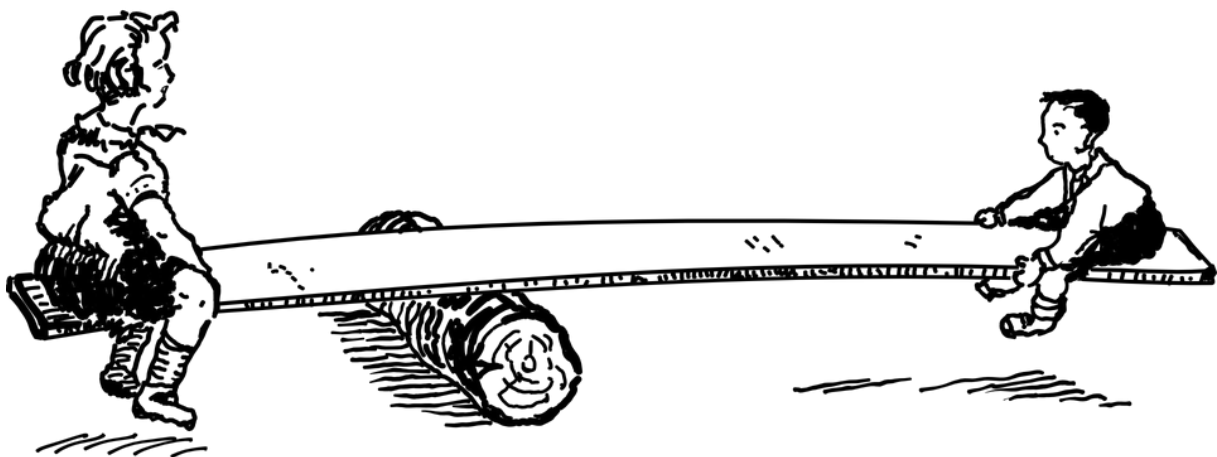
Uppsala universitet

UPPSALA
UNIVERSITET

BARNET I SAMHÄLLSKONTRAKTET

Kontraktsteoretiskt perspektiv på den svenska rättsordningens legitimitet, med avseende på barns rösträttsavsaknad.

Problemformulering

En av Sveriges grundlagar, Regeringsförordningen (RF I kap, I §), anger att:

1. All offentlig makt i Sverige utgår ifrån folket.
2. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt.
3. Folkstyret förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse.
4. Den offentliga makten utövas under lagarna.

Vidare anges att riksdagen är folkets främsta företrädare (RF I kap, 4 §), samt att varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år har rösträtt (RF 3 kap, 4 §).

Frågeställning

En kontraktsteoretisk normativ princip ligger till grund för PM:ets frågeställning; att en legitim politisk makt är auktoriserad av folket.

Förutsatt att barn inkluderas i "folket" (RF I kap. I §), är den svenska rättsordningen auktoriserad av folket?

METOD FÖR DEN INTERNA KRITIKEN

PM:ets frågeställning besvaras genom dekonstruering av Regeringsförordningen, ett tillvägagångssätt inspirerat av feministisk teorikritik. Carole Pateman (1988) erbjuder i *The Sexual Contract* (1988) en feministisk kritik av kontraktsteorin; en dekonstruering som blottlägger teorins patriarkala grundvalar. En av metoderna är att synliggöra hur uteslutningen av kvinnor kategorin 'individ' tar sig i juridiska uttryck (Pateman 1988). Formen av intern kritik som Susan Moller Okin tillämpar i *Libertarianism: Matriarchy, Slavery and Dystopia* (1989), innebär synliggörande av implicita grundantaganden, om en mansnorm i kontraktsteorin. Genom att föra in "kvinnor" i teorins argumentation, synliggörs i de oavsedda följderna, och på det viset framgår att teorin förutsätts av en mansnorm.

PM:ets frågeställning besvaras genom att begreppet "barn" förs in i kategorin "folket" i Regeringsförordningen. Men kontraktsteoretiska glasögon prövas därefter den svenska rättsordningens legitimitet.

KONTRAKTSTEORIER

Kontraktsteoretiker såsom Thomas Hobbes (1651), Jean-Jaques Rousseau (1862) och John Locke (1690) berättar rättsordningens uppståndelsehistoria. Uppståndelsehistorien förtäljer hur människan, genom sociala kontrakt, lämnar naturtillståndet och träder in i en politisk ordning. Samhällskontraktet innebär således underkastelse under en politisk makt. Staten uppkommer när människor sluter avtal, auktoriserar staten, lämnar frihet som allas krig mot alla, med självbevarelse och trygghet som målsättning, menar Hobbes (1651, s. 157). Samhällsfördraget ger samhällskroppen absolut makt över samhällsmedlemmarna, då den enskilde avyttrar sin makt, sina ägodelar, sin frihet och envar underkastar sig samma

betingelser som han pålägger andra och envar vinner samarbetets fördelar menar Rousseau (1762, s. 94-95). Enligt kontraktsteoretikern John Locke (1690) är den lagstiftande makten är den högsta makten i staten, en stat vars legitimitet förutsätts av folkets frivilliga samtycke till underkastelse vid auktoriseringen. När samtycket till underkastelse väl givits, ligger den okränkbar och oföränderlig i de händer i vilka folket en gång lagt den anser Locke (1690).

Tolkning, som ligger till grund för analysen i PM:et:

- Samhällskontraktet tolkas som en faktisk ordning, vilken folket har att ta ställning till, snarare än ett tankeexperiment eller historisk händelse.
- Enligt kontraktsteorin ska de som auktoriserat den offentliga makten underkasta sig den.

Analys av folkstyret

Regeringsformens första paragraf anger att all offentlig makt i Sverige utgår ifrån folket. Det tycks som att paragrafen (RF I kap, I §) bygger på grunden att folkets utövande av *fri åsiktsbildning samt allmän och lika rösträtt* till riksdagsvalet utgör folkstyrelsen, som alltså är grunden för att den offentliga makten ska kunna anses utgå ifrån folket. Implikationerna tycks vara att om fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt är förutsättningar för folkets deltagande i folkstyret. Allmänna val av folkrepresentanter tycks enligt Regeringsförordningen vara tillräcklig förutsättning för ett folkstyre. Sålunda den offentliga makten lyder under folkrepresentanter, kan den offentliga makten anses vara underställd folkstyret.

Tolkning av svenska folkstyret:

- Kontraktsteoretisk princip: Genom folkstyret kan rösträttsbärare anses ha möjlighet att delta i auktoriseringen eller avsättningen av den offentliga makten, samt därmed underställas dess regler på frivillig grund.
- Lagtexten: Regeringsformen anger att folket som har möjlighet att delta i folkstyret, genom utövande av fri åsiktsbildning och rösträtten, med möjlighet att auktorisera den offentliga makten.
- Slutsats, om barn inte är del av folket: I kraft av gällande allmän och lika rösträtt och fri åsiktsbildning kan Regeringsformen anses auktoriserad av det svenska folket.
- Slutsats, om barn är del av folket: Barn har inte rösträtt, men i den mån de kan delta i folkstyret genom den fria åsiktsbildningen kan de anses ha möjlighet att auktorisera den offentliga makten.

Analys av rösträtten

Rösträttsåldern, i Sverige 18 år, reglerar möjligheten för folket att auktorisera alternativt avsätta den politiska makten. Rösträtten kan anses ligga till grund för att forma rättsordningen och den offentliga maktens befogenheter vilken medborgaren lyder under.

OLIKA TOLKNINGAR, SOM RÄDDAR REGERINGSFÖRORDNINGENS PÅSTÅENDE OM FOLKSTYRE:

- "Folket", som bildar "folkstyret" utgörs av svenska medborgare över 18 år. Eftersom barn inte är del av folket, kan Sverige anses ha allmän och lika rösträtt samt folkstyre.
- Barn hör till folket, men folkstyre behöver inte innebära att *hela* folket har haft möjlighet att auktorisera styret genom rösträtten. Därmed kan Sverige anses ha ett folkstyre byggd på rösträtten, där inte hela folket ingår.
- Rösträttslösa kan delta i folkstyrelsen genom att nyttja rätten till fri åsiktsbildning. På det sättet kan rösträttsbärare såväl som rösträttslösa delta i folkstyrelsen.
- Individens rösträtt är inte enda medlet den har till auktorisering. Därigenom kan hela folket – inklusive de som inte fyllt 18 år – anses delta i folkstyret på andra vis. Därmed har Sverige inte allmän och lika rösträtt, men ändå folkstyre.
- Rösträttsbärare röstar i enlighet med folkets vilja. Därför utövas folkstyret genom allas påverkan, trots att inte alla får rösta. De som får rösta företräder nämligen de utan rösträtt. På de sättet deltar även rösträttslösa i folkstyret, genom representanter. Därmed kan Sverige anses ha folkstyre.

BARNS FRIA ÅSIKTSBILDNING

I direktivet till demokratiutredningen (SOU 2016:5) pekar regeringen på betydelsen av representation av unga i de beslutsfattande rummen, för det demokratiska systemets legitimitet. Med bakgrund av detta föreslår demokratiutredningen försök med sänkt rösträttsålder i kommunalval (SOU 2016:5). Ståndpunkterna kan tolkas som uttryck för olika normativa ståndpunkter: A) att det politiska inflytandet för invånare som inte fyllt 18, har bäring för bedömningen av det demokratiska systemets legitimitet. B) Det demokratiska systemets legitimitet stärks genom rösträtten. C) Om fler deltar i demokratin ökar det demokratiska systemets legitimitet.

Direktivet indikerar att nivån på inflytandet för folket som inte fyllt 18 år, har bäring för i vilken grad det demokratiska systemet kan anses legitimt. Utifrån förutsättningen att auktorisering av styret kan göras genom den fria åsiktsbildningen, kan barn ha förutsättningar att delta i att auktorisera eller avsätta styret.

Slutsats

När Regeringsformens påståenden om folkstyre (RF I kap, I §) dekonstrueras, framträder själv motsägelser. Den offentliga makten utgår inte ifrån hela *folket*, om man med 'folket' menar alla Sveriges invånare. Uträknade är dels de som inte är medborgare, dels de som är medborgare men inte är eller varit bosatt i Sverige, samt medborgare och som inte fyllt arton år. För att ståndpunkterna och principerna i Regeringsförordningen ska vara logiskt förenliga behöver grundantaganden synliggöras och premisser rekonstrueras. Dels kan rekonstrueringen ange den offentliga makten utgår från en del av folket, inte hela folket. Dels kan rekonstrueringen klargöra att barn inte är del av folket. Dels kan rekonstrueringen synliggöra att den offentliga makten kan utgå ifrån hela folket, eftersom rösträttslösa kan delta i folkstyret genom fri åsiktsbildning.

Referenser

Hobbes, Thomas. 1651. *Leviathan eller En kyrklig och civil stats innehåll, form och makt*. (Backelin, Eva, Övers.) Göteborg: Daidalos, 2004.

Locke, John. 1690. "Andra samhällsfördraget om styrelseskicket (1690)". I *Tretton texter i politisk teori: Niccolò Machiavelli, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Edmund Burke, Mary Wollstonecraft, Karl Marx, Friedrich Engels, John Stuart Mill, Joseph Schumpeter, Robert Nozick, Robert Dahl, Carole Pateman*. Redigerad av Hallberg, Peter., Jansson, Maria. & Mörkenstam, Ulf. 2 uppl. Malmö: Liber, 2009.

Mill, John Stuart. 1859. "Om friheten (1859)". I *Tretton texter i politisk teori: Niccolò Machiavelli, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Edmund Burke, Mary Wollstonecraft, Karl Marx, Friedrich Engels, John Stuart Mill, Joseph Schumpeter, Robert Nozick, Robert Dahl, Carole Pateman*. Redigerad av Hallberg, Peter., Jansson, Maria. & Mörkenstam, Ulf. 2 uppl. Malmö: Liber, 2009.

Moller Okin, Susan. 1989. "Libertarianism: Matriarchy, Slavery and Dystopia". I *Justice, Gender, and the Family*. New York: Basic Books.

Regeringsformen (1974:152). RF.

Rousseau, Jean-Jacques. 1762. "Om Samhällsfördraget (1762)". I *Tretton texter i politisk teori: Niccolò Machiavelli, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Edmund Burke, Mary Wollstonecraft, Karl Marx, Friedrich Engels, John Stuart Mill, Joseph Schumpeter, Robert Nozick, Robert Dahl, Carole Pateman*. Redigerad av Hallberg, Peter., Jansson, Maria. & Mörkenstam, Ulf. 2 uppl. Malmö: Liber, 2009.

SOU 2016:5. Demokratiutredningen. Låt fler forma framtiden!